

Narkotyki syntetyczne

Waldemar Krawczyk

Wśród środków odurzających i psychotropowych najlichnieszą grupę stanowią substancje syntetyczne. Narkotyki syntetyczne to takie, które zostały wyprodukowane w laboratorium (najczęściej nielegalnym) z syntetycznych prekursorów. Ich stale rosnąca popularność rozpoczęła się w latach 80. XX wieku; w porównaniu z narkotykami naturalnymi są więc substancjami nowymi. Istnieją dwie podstawowe przyczyny ich popularności. Pierwsza to duża różnorodność tego typu narkotyków, z których większość, mimo, że ma działanie psychotropowe, nie jest prawnie kontrolowana. Druga to łatwość produkcji narkotyków syntetycznych. Większość z nich można otrzymać prostymi metodami, w niewielkich laboratoriach, a nawet w warunkach domowych.

Doskonałym przykładem na różnorodność narkotyków syntetycznych są pochodne jednego tylko związku o nazwie fenetyloamina. W Polsce, podobnie jak w całej Europie, prawnie kontrolowanych jest około 20 jej pochodnych, tymczasem w jednej tylko książce „PIHKAL, A Chemical Love Story” Shulgin przedstawił receptury syntezy i opisał działanie biologiczne około 200 pochodnych. Kilkanaście z nich stale pojawia się na nielegalnym rynku narkotykowym.

Największą popularnością wśród narkomanów cieszy się amfetamina (w Europie) oraz pochodne 3,4-metylenodisymfetaminy nazywane potocznie „Ekstazą” i oznaczane skrótami MDMA, MDA i MDEA.

Narkotyki syntetyczne przeważnie produkowane są dla potrzeb lokalnych, nie jest więc konieczny ich transport na duże odległości, tak jak ma to miejsce w przypadku kokainy czy heroiny, co zmniejsza ryzyko konfiskaty przez organa zwalczające przestępczość narkotykową i obniża koszty. Bardzo często produkowane są w formie atrakcyjnych tabletek znoszącej barierę psychologiczną przed zażywaniem narkotyków, zwłaszcza przez młodzież.

Amfetamina

Syntezę amfetaminy opracowano pod koniec XIX wieku. Od 1930 roku, kiedy wyprodukowano pierwszy preparat zawierający amfetaminę o nazwie „Benzedrina” do połowy lat 60. była używana jako lek i funkcjonowała na legalnym rynku farmakologicznym. Dostępna

była w tabletkach i stosowana jako środek zmniejszający łaknienie (środek odchudzający), preparat zwiększający możliwość długiej pracy (używali jej m.in. kierowcy ciężarówek i sportowcy) i wzmagający koncentrację (zażywana była przez studentów w trakcie nauki do egzaminów). Stosowano ją również jako lek w stanach lekkiej depresji. W czasie drugiej wojny światowej, w niektórych armiach, była podawana żołnierzom przed rozpoczęciem walki.

Polska jest nie tylko krajem konsumentów amfetaminy, ale od początku lat 90. również jej głównym wytwórcą. Szacuje się, że pod względem nielegalnej produkcji amfetaminy zajmujemy czołowe miejsce w Europie obok Holandii, Belgii i Anglii, przy czym aż około 60 proc. amfetaminy konfiskowanej w Skandynawii pochodzi z Polski.

Siarczan amfetaminy najczęściej rozprowadzany jest w postaci proszku koloru od białego, poprzez beżowy do ciemnobrązowego. Bardzo często są to mieszaniny siarczanu amfetaminy z różnymi dodatkami (np. glukoza, kofeina, środki przeciwbólowe) zawierające od 20 do 30 proc. czystego narkotyku. W ostatnich latach coraz częściej rozprowadzany jest również w postaci tabletek. Przyjmuje się go doustnie, może być wstrzykiwany lub inhalowany.

Objawy i efekt działania amfetaminy

Amfetamina znosi poczucie zmęczenia i senności, zwiększa czasowo uwagę i zdolność

koncentracji kosztem wyczerpania sił witalnych organizmu. Działa ekscytująco, pobudza seksualnie, powoduje utratę łaknienia. Po ustaniu pobudzenia następuje okres wyczerpania i przygnębienia. Stosowana w dłuższym okresie powoduje bóle i zawroty głowy, bezsenność, halucynacje, delirium, utraty przytomności i śpiączki.

Typowymi objawami po zażyciu amfetaminy są rozszerzone źrenice, przyspieszenie mowy, pobudzenie psychoruchowe, bladeń i nadmierna potliwość. Substancja ta może również powodować nudności, wymioty i bóle brzucha.

Amfetamina uzależnia psychicznie i fizycznie. Daje efekt „kaca” (objawy w następnym dniu po przyjęciu narkotyku) przejawiającego się uczuciem zmęczenia, sennością, drażliwością, zmiennością nastroju, zwykle jego obniżeniem.

Po zaprzestaniu brania amfetaminy w kilkudniowym ciągu występuje zespół abstynencyjny, którego objawami są: senność, wzmoczenie apetytu, adhedonia, drażliwość, zaburzenia snu. Objawy te zwykle ustępują po ok. 3 tygodniach.

U niektórych osób mogą wystąpić objawy psychozy w postaci lęku, omamów słuchowych, urojeń prześladowczych i myśli samobójcze. Niezbędna jest wówczas pomoc lekarska.

Tabletki „Ekstazy”

Tabletki są obecne w życiu człowieka od wczesnego dzieciństwa. Zażywa się je przy różnych okazjach zarówno w chorobie (leki), jak i w celach profilaktycznych (witaminy, minerały). Popularność tabletek jako farmaceutyków i przyzwyczajenie człowieka do ich przyjmowania wykorzystali producenci nielegalnych tabletek zawierających narkotyki zamiast leków. Oprócz braku psychicznych zahamowań przed przyjmowaniem tabletek (kojarzących się pozytywnie z farmaceutykami), na rosnącą popularność tabletek narkotykowych ma również wpływ łatwość ich zażywania (nie ma strzykawek, rurek, wchłaniania przez śluzówkę nosa) i „elegancka” forma.

Tabletki narkotykowe zawierają substancje psychotropowe, różnego rodzaju dodatki, takie jak kofeina lub aspiryna oraz masę tabletkową. W jednej tabletkie może być od kilkunastu do 300 mg substancji aktywnej, co w konsekwencji prowadzi do zróżnicowanych reakcji organizmu po jej

spożyciu. Najpopularniejsze są tabletki „Ekstazy” zawierające różne pochodne amfetaminy.

Tabletki „Ekstazy” mają różne kształty, kolory i znaki (logo). Cechy te mają zachęcać potencjalnych nabywców do ich kupowania i zażywania, stanowią również swobodną gwarancję jakości (tylko w zamyśle producentów, ale nie w praktyce). Należy jednak pamiętać, że podobny kształt i logo nie mają związku z zawartością tabletek i dopiero szczegółowa analiza chemiczna pozwala określić, z jakiego rodzaju aktywną substancją mamy do czynienia i jaka jest jej ilość. Na polskim rynku narkotykowym znajduje się ponad 100 rodzajów tabletek zawierających kilkanaście różnych pochodnych amfetaminy. Najczęściej spotykane („klasyczne”) zawierają MDMA, substancję o stosunkowo łagodnym działaniu pobudzającym i halucynogennym. Cechą charakterystyczną tych tabletek jest szybkie rozpoczęcie ich działania (15-20 min. od chwili zażycia) oraz duża odporność organizmu człowieka na przedawkowanie.

Coraz częściej dealerzy oferują tabletki zawierające różne pochodne amfetaminy, zarówno kontrolowane, jak i nie kontrolowane. Część z nich zawiera dobrze znane substancje jak metamfetaminę czy MDA, w innych znajdują się nowe i często niebezpieczne dla zdrowia substancje psychotropowe, takie jak 4-MTA (parametylotioamfetamina), PMA lub PMMA. Należy jednocześnie stanowczo podkreślić, że nie jest możliwe sprawdzenie prostymi metodami (dostępnymi na ulicy czy w dyskotekach), jaki rodzaj substancji psychotropowej znajduje się w tabletkach, a więc czy jej zażycie będzie bezpieczne.

Objawy i efekt działania MDMA i jej pochodnych

MDMA ma działanie pobudzające, przez młodzież nazywana jest „Narkotykiem dyskotekowym”, gdyż często zażywana jest podczas dyskotek, dając uczucie lekkości i wspaniałego nastroju. Znosi przy tym uczucie głodu i zwiększa wydolność fizyczną. Zażywana w większych ilościach wywołuje halucynacje i delirium, możliwość utraty przytomności i śpiączki. Powoduje również bóle i zawroty głowy, brak łaknienia i bezsenność. Typowymi objawami po zażyciu „Ekstazy”, podobnie jak amfetaminy, są rozszerzone źrenice, przyspieszenie mowy, pobudze-

nie psychoruchowe, bladość i nadmierna potliwość. Może również powodować nudności, wymioty i bóle brzucha.

MDMA powoduje uzależnienie psychiczne i fizyczne. Wywołuje efekt „kaca” przejawiający się uczuciem zmęczenia, sennością, drażliwością, zmiennością nastroju – najczęściej jego obniżeniem. Może wystąpić zjawisko „flashback” (nawrót działania narkotyku) w okresie abstinencji.

PMA i PMMA

PMA (para-metoksyamfetamina) i PMMA (para-metoksymetamfetamina) są pochodnymi amfetaminy, które pojawiły się na rynku narkotykowym w roku 2000. PMA i PMMA rozprzestrzeniane są w postaci tabletek mających identyczny wygląd (kształt, rozmiar, logo), jak dobrze wcześniej znane tabletki zawierające MDMA.

Obecność w tabletkach PMA zamiast MDMA okazała się jednak tragiczna w skutkach dla kilkudziesięciu osób w Europie i kilku w Polsce, powodując ich śmierć. W Polsce sprawa zgonów była nagłośniona przy okazji tabletek określanych nazwą „UFO”. Przyczyną zgonów w każdym przypadku było przedawkowanie PMA, substancji powodującej gwałtowny wzrost temperatury, zmiany ciśnienia krwi oraz arytmie serca. PMA jest szczególnie niebezpieczną sub-

stancją z powodu niewielkiej różnicy pomiędzy dawką wywołującą pożądany efekt, a tak zwaną dawką letalną, czyli powodującą zgon.

Dodatkowym czynnikiem prowadzącym do przedawkowania jest to, że PMA po zażyciu, zaczyna znacznie później oddziaływać na organizm niż MDMA. W efekcie narkoman po połknięciu tabletki zawierającej PMA zamiast spodziewanego MDMA, przez około 40-50 min. nie odczuwa żadnych efektów, sięga więc po następne co łatwo prowadzi do śmiertelnego przedawkowania.

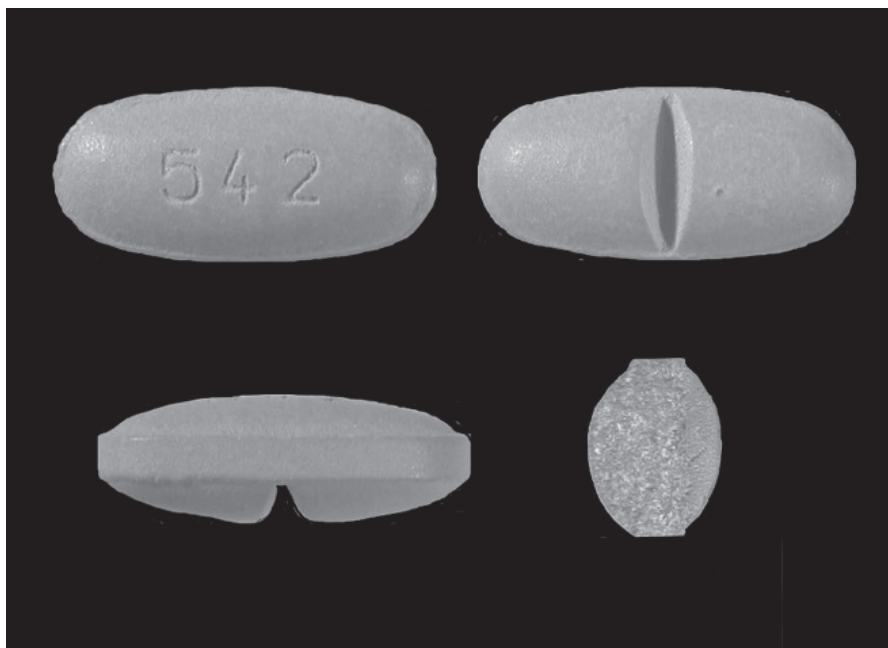
Objawy zażycia PMA i PMMA są podobne do występujących po MDMA. Niepokojące symptomy pojawiają się około 40-50 min po zażyciu tabletki. PMA i PMMA działa pobudzająco i daje poczucie błogostanu. Jak już wcześniej podkreślono, w większych dawkach może prowadzić do hipertermii i zaburzeń rytmu serca, kończących się zgonem.

Tabletki gwałtu

Od kilku lat narasta zjawisko wykorzystywania leków psychotropowych zamiast tabletek ekstazy. Leki te przeznaczone do leczenia ściśle określonych chorób, wywołują podobne efekty jak „zwykłe” narkotyki, a dostęp do nich, mimo że powinny być wydawane tylko na receptę, jest stosunkowo łatwy.

Tabletki ekstazy

Rohypnol – tabletki gwałtu

Do najpopularniejszych leków wykorzystywanych jako narkotyk należy „Rohypnol”. Może on być używany doustnie w formie tabletek, rozgnieciony i palony na aluminiowej folii, wdychany w formie sproszkowanej bądź też wstrzykiwany. Efekt jego działania zależy od ilości zażytej substancji. Stan odurzenia po zażyciu Rohypnolu przypomina stan odurzenia alkoholowego z pojawiającymi się efektami agresywności i gwałtownego zachowania. W większych ilościach powoduje utratę samokontroli, senność i amnezję.

Rohypnol, jak również inne substancje, takie jak GHB (kwas gammahydroksy masłowy) i etamina, coraz częściej wykorzystywane są również do popełniania przestępstw na tle seksualnym (najczęściej są to gwałty dokonywane na kobietach). Ich wspólną cechą jest to, że podane w większej ilości wywołują senność i amnezję. Po ich spożyciu osoba całkowicie staje się bezbronna, nie pamięta również okresu działania narkotyku. W terminologii policyjnej, jak i w życiu codziennym, przyjęło się określenie (z ang.) „DATE RAPE DRUGS” od słów: *date* – randka, *rape* – gwałt, *gwałcić*, *drugs* – narkotyki lub polskie TABLETKI GWAŁTU.

Jak już wspomniano, w Europie Rohypnol wykorzystywany jest najczęściej jako tabletki gwałtu. Tabletki Rohypnolu produkowane są przez koncern ROCHE. Flunitrazepam za-

warty w Rohypnolu charakteryzuje się szybkim początkiem działania (około 20 minut) prowadzącym do głębokiego snu trwającego 7 – 8 godzin, a zastosowanie go wraz z alkoholem powoduje przyspieszenie i nasilenie działania.

Gwałt z wykorzystaniem Rohypnolu i innych substancji o podobnym działaniu przebiega następująco:

- podanie leku w napoju (najczęściej alkoholowym – tzw. „drinku”),
- „odurzenie” ofiary z całkowitą utratą świadomości,
- wykorzystanie seksualne.

Po 72 godzinach od momentu spożycia narkotyk nie jest możliwy do wykrycia w organizmie!

Oprócz Rohypnolu bardzo często jako Date Rape Drugs wykorzystywane jest GHB i ketamina. Są to białe krystaliczne substancje bez smaku i zapachu, które często występują również w roztworach wodnych. Ze względu na brak koloru, łatwą rozpuszczalność w wodzie lub alkoholu i możliwość użycia roztworów, ich wykorzystanie do celów przestępczych jest jeszcze łatwiejsze niż w przypadku Rohypnolu. Są one jednak ściślej kontrolowane i przez to trudniejsze do zdobycia.

Istnieją tysiące syntetycznych substancji o działaniu psychotropowym, ale tylko niektóre z nich (około 100) podlegają kontroli z punktu widzenia ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, a więc są substancjami psychotropowymi w sensie prawnym. Oprócz omówionych najpopularniejszych substancji na polskim rynku narkotykowym sporadycznie pojawiają się również inne. Należą do nich pochodne fenetyloaminy, takie jak **meskalina** (naturalny składnik kaktusa rosnącego w USA i Meksyku), **amfetaminy** (np. **N-hydroksyamfetamina**), **fencyklidyny (PCP)** oraz **tryptaminy**.

Osobną grupę stanowią tzw. „**designer drugs**” – narkotyki projektowane. Są to najczęściej pochodne fenetyloaminy lub amfetaminy, których struktura została tak zmodyfikowana, aby nie mogły być zaliczone do substancji kontrolowanych, a jednocześnie wykazywały silne działanie psychotropowe lub odurzające. Głównym celem tych modyfikacji jest uniknięcie odpowiedzialności za produkcję narkotyków. Możliwości w tym zakresie są bardzo duże, gdyż w literaturze opisanych jest około 300 pochodnych z grupy fenetyloamin, które mają działanie biologiczne, a prawnie kontrolowanych jest kilkadziesiąt (w Polsce około 20).

Należy podkreślić, że wykorzystanie nowych substancji psychotropowych, a zwłaszcza leków zamiast tradycyjnych narkotyków, jest zjawiskiem nasilającym się. Zażycie leku zamiast tabletek ekstazy wydaje się bezpieczniejsze i nie budzi oporów psychicznych. Tymczasem wiele z nich powoduje silne działania uboczne i może być wykorzystane do działań przestępczych jako tabletki gwałtu. Dla własnego bezpieczeństwa, zwłaszcza młode dziewczyny i kobiety powinny unikać picia na dyskotekach czy innych imprezach drinków, do których miały niekontrolowany dostęp inne osoby oraz nie zażywać z pozoru niewinnie wyglądających leków, które mają je tylko rozluźnić i ułatwić dobrą zabawę. □

Autor jest kierownikiem Zespołu Badań Narkotyków w Centralnym Laboratorium Kryminalistycznym Komendy Głównej Policji, przedstawicielem Polski w Horyzontalnej Grupie Narkotyków Rady Unii Europejskiej w Brukseli.